

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО**

Сіраш Анна Володимирівна

УДК 78.087.68.03:008](477)"19/20"(043.3)

**КАМЕРНЕ ХОРОВЕ ВИКОНАВСТВО
В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ
(ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ — ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)**

Спеціальність 17.00.03 – Музичне мистецтво

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства**

Київ – 2024

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі історії світової музики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Міністерства культури та інформаційної політики України (Київ).

Науковий керівник: докторка мистецтвознавства, професорка
РЕДЯ Валентина Яківна,
Національна музична академія України
імені П. І. Чайковського,
професорка кафедри історії світової музики
(м. Київ)

Офіційні опоненти: докторка мистецтвознавства, професорка
БЕРМЕС Ірина Лаврентіївна,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
завідувачка кафедри вокально-хорового,
образотворчого та хореографічного мистецтва
(м. Дрогобич)

кандидатка мистецтвознавства
ЛЕТИЧЕВСЬКА Оксана Миколаївна,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та
етнології імені М. Т. Рильського НАН України,
наукова співробітниця
відділу музикознавства та етномузикології
(м. Київ)

Захист відбудеться 19 червня 2024 року о 16.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.005.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук у Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського за адресою: 01001, Київ, вул. Архітектора Городецького, 1–3/11, четвертий поверх, зал Вченої ради (фойє Малого залу).

З дисертацією можна ознайомитися у читальному залі бібліотеки Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського за адресою: 01001, Київ, вул. Архітектора Городецького, 1–3/11.

Автореферат розіслано 14 травня 2024 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидатка мистецтвознавства, доцентка

О. Ю. Волосатих

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Від середини 1960-х років у царині уславленого традиціями українського хорового виконавства внаслідок тогочасних соціокультурних процесів почала формуватися нова самостійна гілка — камерно-хоровий рух. Поштовх йому дала творча діяльність диригента і педагога Віктора Іконника, а в 1970–1980-ті роки заявила про себе нова генерація хорових диригентів, які продовжили справу, розпочату митцем. Особливо бурхливим розквітом цієї галузі вокально-хорового мистецтва ознаменувалися 1990-ті роки. Активізувалася творчість колективів нового типу, що відрізнялися від великих хорів цілим рядом типологічних характеристик.

Нині камерно-хорове мистецтво України яскраво репрезентоване в усьому світі завдяки концертній діяльності провідних вітчизняних колективів. Утім, попри багаті національні співацькі традиції, камерно-хорове виконавство не одразу виокремилось у самостійну галузь, тривалий період перебуваючи «в історичній тіні», і лише в другій половині ХХ століття утвердилося в Україні як самобутній мистецький феномен.

Шістдесят років камерного хорового виконавства як окремої мистецької сфери — порівняно невеликий за часом період музичної історії. Ймовірно, саме цим пояснюється відсутність відповідних системних досліджень — увага музикознавців до суто камерного хорового виконавства зростає лише протягом двох останніх десятиліть. Порівняно з проблематикою українського хорового мистецтва загалом, на сьогодні ґрунтовно дослідженою, камерно-хорове мистецтво залишається сферою, практично не освоєною науковцями, тож потребує фундаментального вивчення. Результатом має стати упорядкування і систематизація відомостей щодо генези та розвитку камерно-хорового руху в Україні періоду другої половини ХХ — початку ХХІ століття, вивчення специфічних особливостей та можливостей камерного хорового колективу як вокального інструмента. Відсутність такої праці, необхідність конкретизації та узагальнення накопиченого фактологічного матеріалу з окресленої проблематики зумовили вибір теми пропонованого дисертаційного дослідження: «Камерне хорове виконавство в соціокультурному просторі України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)».

Об'єкт дослідження — українська хорова культура другої половини ХХ — початку ХХІ століття.

Предмет дослідження — камерне хорове виконавство України другої половини ХХ — початку ХХІ століття.

Мета дослідження — відтворити картину функціонування камерного хорового виконавства в соціокультурному середовищі другої половини ХХ — початку ХХІ століття, виявити його роль у процесах загальнокультурного розвитку України в означений період.

Завдання дослідження:

— сформулювати визначення камерного хорового колективу;

— розкрити генезу феномену камерно-хорового виконавства, особливості його поширення та функціонування в Україні до початку ХХ століття;

— простежити основні етапи розвитку камерно-хорового руху в Україні;

— виявити динаміку розвитку хорового виконавства у першій половині ХХ століття, визначити місце й характер діяльності камерних хорових колективів протягом означеного періоду;

— виокремити соціокультурні чинники розвитку камерно-хорового руху в Україні в період від середини 1960-х років до сьогодення;

— проаналізувати репертуарну політику провідних камерних хорових колективів; виявити пріоритети жанрових, тематичних, образних спрямувань їхньої творчості;

— визначити місце камерного хорового виконавства у загальнокультурному розвитку України другої половини ХХ — початку ХХІ століття.

Хронологічні межі дослідження: середина 1960-х років — початок ХХІ століття.

Методологічною основою дисертації є сукупність загальнонаукових та музикознавчих підходів. У дослідженні застосовано такі методи:

— *історико-культурологічний* — для осмислення характеру діяльності і ролі камерних хорових колективів України на різних історичних етапах та в контексті відповідних соціокультурних процесів;

— *джерелознавчий* — для роботи з архівними матеріалами та періодикою;

— *компаративний* — як інструмент виявлення типологічних особливостей камерного хорового колективу;

— *системний* — для формування цілісної картини функціонування камерно-хорового виконавства в соціумі на різних історичних етапах;

— *метод теоретичного узагальнення* — для підведення проміжних та загальних підсумків дослідження.

Джерельною базою дослідження слугували архівні документи (афіші, програми концертів, буклети та ін.), спогади хорових диригентів, викладачів мистецьких навчальних закладів, матеріали періодичних видань, інтерв'ю з керівниками провідних камерно-хорових колективів та ін.

Теоретичне підґрунтя дослідження складають праці, присвячені проблемам:

— історії української музики (М. Гордійчук, Т. Гусарчук, Л. Корній, Л. Корній і Б. Сюта, І. Сікорська та ін.);

— історії хорового мистецтва:

теоретико-методологічний аспект (Г. Батичко, І. Бермес, Е. Білявський, І. Гулеско, О. Заверуха, Я. Кириленко, Ю. Мостова, Н. Перцова, О. Приходько, Ю. Пучко-Колесник та ін.);

ретроспекція і сучасність (О. Бадалов, О. Батовська, І. Бермес, Є. Бондар, Н. Герасимова-Персидська, Г. Дзюба, Г. Карась, П. Ковалик, М. Копиця, А. Лащенко, О. Летичевська, А. Мартинюк, Л. Руденко, Г. Савельєва, Н. Семененко, К. Станіславська, Г. Степанченко та ін.);

питання репертуару та репертуарної політики (К. Власова, О. Дондик, Н. Кречко, Пан На, Я. Прихода, Ю. Ткач, Є. Шуневич та ін.);

— камерної музики (О. Зінкевич, Л. Повзун, І. Польська) та камерно-хорового виконавства (І. Бермес, Н. Белік-Золотарьова, Т. Булат, О. Дондик, Н. Костюк, Л. Кушнерук, О. Марач, Г. Парфьонова, Ю. Стасюк, Г. Степанченко, С. Фільштейн, Л. Шпренгель, Є. Шуневич та ін.);

— музикознавчої компаративістики (Ю. Чекан).

Наукова новизна дослідження. Дисертація являє собою перше у вітчизняному мистецтвознавстві системне дослідження, присвячене феномену камерно-хорового виконавства в Україні.

У роботі вперше:

— проаналізовано й систематизовано типологічні риси камерного хору на основі компаративного зіставлення з традиційним великим хором та вокальним ансамблем;

— запропоновано дефініцію камерного хорового колективу;

— визначено основні віхи розвитку камерно-хорового виконавства в Україні.

Набули подальшого розвитку:

— проблематика, пов'язана з виявленням соціокультурних чинників, що сприяли формуванню камерно-хорового виконавства в Україні;

— дослідження творчої діяльності провідних камерних хорових колективів України.

Практичне значення роботи. Презентовані у дисертаційній роботі дослідницькі напрацювання дають панорамне уявлення про витoki та етапи розвитку камерного хорового руху в Україні. Матеріали дослідження можуть слугувати додатковим ресурсом у навчальних курсах «Історія української культури», «Історія української музики», «Хорознавство», спеціальному курсі «Історія вітчизняного хорового мистецтва» тощо.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане на кафедрі історії світової музики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Тему дисертації в остаточному формулюванні затверджено на засіданні Вченої ради Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (наказ 165-А від 25 вересня 2020 р., протокол № 2) відповідно до перспективного тематичного плану науково-дослідної роботи Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (2015–2020), тема № 3 «Українська музична культура: культурологічні, соціологічні, художньо-естетичні, педагогічні та виконавські аспекти».

Апробація матеріалів дисертації відбувалася на засіданнях кафедри історії світової музики НМАУ ім. П. І. Чайковського та на наукових конференціях — восьми міжнародних і двох всеукраїнських.

Міжнародні:

— Міжнародна заочна науково-теоретична конференція «Культурно-мистецькі обрії–2016» (Київ, 4 лютого 2016 р.);

— Міжнародна заочна науково-теоретична конференція «Культурно-мистецькі обрії–2016» (Київ, 25 листопада 2016 р.);

— Міжнародна наукова конференція «Музикознавчий універсум молодих» (Львів, 1–2 березня 2017 р.);

— V Міжнародна електронна науково-практична конференція «Регіональні культурні, мистецькі та освітні практики» (Переяслав-Хмельницький, 14–15 березня 2018 р.);

— XI Міжнародна науково-творча конференція «Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології» (Київ, 12 квітня 2018 р.);

— VII Міжнародна наукова інтернет-конференція «Хорове мистецтво України та його подвижники» (Дрогобич, 19 жовтня 2018 р.);

— IX Міжнародна наукова конференція «Ювілейні та пам'ятні дати 2019 року» (Київ, 16–17 листопада 2019 р.);

— XI Міжнародна наукова конференція «Ювілейні та пам'ятні дати 2021 року» (Київ, 27–28 листопада 2021 р.).

Всеукраїнські:

— IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасне музичне мистецтво як соціокультурне явище» (Дніпро, 6–7 квітня 2020 р.);

— XX Всеукраїнська науково-практична конференція Українського товариства аналізу музики «Інтерпретаційний потенціал музичного твору» (Київ, 30 жовтня — 2 листопада 2020 р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у п'яти статтях: чотири в наукових фахових виданнях, затверджених МОН України як фахові в галузі «Мистецтвознавство»; одна в періодичному науковому виданні країни Європейського Союзу (Польща). Наявні шість публікацій апробаційного характеру.

Структура роботи. Дисертація складається зі Вступу, трьох розділів і висновків до них, загальних висновків, Списку використаних джерел (213 позицій) та Додатків, у яких розміщено, зокрема, інтерв'ю з колишніми й теперішніми керівниками вітчизняних камерних хорів (додатки А–Д); каталог-перелік та стислі характеристики понад 40 камерних хорових колективів України (додаток Е); список опублікованих праць за темою дисертації (додаток Ж), відомості про апробацію результатів дослідження (додаток И).

Загальний обсяг роботи — 12 авт. арк. (251 сторінка), основного тексту — 7,6 авт. арк. (161 сторінка).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, надано відомості щодо її зв'язку з науковими програмами, планами та темами, визначено об'єкт, предмет дослідження, його мету та завдання. Означено джерельну базу, охарактеризовано задіяні у роботі методи; окреслено наукову новизну дослідження та обсяг використаної літератури, конкретизовано практичну

цінність роботи, надано інформацію стосовно апробації дослідження та структури дисертації.

У Розділі 1 «Камерний хор як мистецький феномен: досвід типології» характеризуються типологічні особливості та виконавський потенціал камерного хорового колективу.

Підрозділ 1.1 «Камерна музика — камерний оркестр — камерний хор: співвідношення понять і феноменів» містить обґрунтування хронологічної розбіжності власне камерно-хорової виконавської практики, що побутує вже декілька століть, та появи терміну «камерний хор» (функціонування камерного хору як мистецького феномену набагато перевищує за часовою тривалістю використання відповідного терміну, що з'явився лише в середині 1960-х років). Розглянуто також питання семантичної невідповідності початкового й сучасного значення поняття «камерний». В історичному контексті простежено співвідношення дефініцій «камерність», «камерна музика», «камерний оркестр», «камерний хор».

У підрозділі 1.2 «Типологія камерних хорових колективів» артикульовано типологічні риси хорів малого складу. Як базовий дослідницький інструментарій використано алгоритм компаративного аналізу, запропонований Ю. Чеканом і заснований на функціонуванні трьох компонент: камерний хоровий колектив (*comparandum*); великий хоровий колектив і вокальний ансамбль (*comparatum*); характерні ознаки та виконавські можливості великого й камерного хорів і вокального ансамблю (*tertium comparationis*).

На ґрунті *tertium comparationis* обрано такі критерії порівняння: кількісний склад хору — основоположний, визначальний фактор впливу на інші характеристики камерного хору; якісний склад (рівень професійної підготовленості кожного з учасників колективу); звуковий і тембровий потенціал колективу; ступінь мобільності; вибір репертуару (репертуарна політика).

Як результат здійсненого за означеними критеріями компаративного аналізу запропоноване визначення камерного хорового колективу. *Камерний хор* — це мішаний або однорідний вокальний колектив від 12 до 40 виконавців, характеристиками якого є: висока професійна компетентність кожного співака, широкі сонорно-тембральні можливості, великий звуковий, агогічний та динамічний потенціал, можливість витонченого нюансування, гнучкість і мобільність колективу (що забезпечує можливість сценічної динаміки), широкий жанрово-стильовий репертуарний діапазон, поліфункціональність (концертна, богослужбова, навчальна сфери діяльності).

Розділ 2 «Вітчизняне камерно-хорове виконавство: історична ретроспектива та сучасна динаміка» складається з трьох підрозділів, у яких послідовно розглянуто історичні витoki та етапи еволюції камерно-хорового виконавства в Україні. У хронологічній послідовності відтворено документально засвідчені факти функціонування різноманітних форм вітчизняного камерно-хорового виконавства, окреслено еволюційну динаміку розвитку мистецтва камерно-хорового співу.

У підрозділі 2.1 «Камерний хор: витоки та становлення» стисло окреслена генеза камерно-хорового співу.

Встановлено, що традиції камерно-хорового виконавства сягають часів західноєвропейського Середньовіччя і тісно пов'язані з храмовим богослужінням (невеликі за складом хорові капели, що супроводжували церковні відправи за доби пізнього Середньовіччя).

В епоху Бароко сформувався термін *камерна музика (musica da camera)*, відмінний від понять *musica da chiesa* (церковна музика) та *musica di scena* (сценічна музика) і на той час ще не асоційований з камерно-хоровим виконавством, попри фактичне його існування у зазначений період.

В Україні традиція камерно-хорового музикування утвердилася наприкінці XVI – початку XVII століття, в період запровадження партесного хорового співу. Його активному розвитку сприяла поява таких культурних осередків як Острозька школа, колегіуми, парафіяльні та братські школи, Києво-Могилянська колегія (з 1658 року — академія). З середини XVII століття досвід Києво-Могилянської академії поширюється на інші освітні заклади України. Камерно-хорова музика швидко переходить межі церкви, відбувається її зближення з народно-пісенним середовищем. Набувають розповсюдження канти, псалми, пародійні партесні концерти.

Упродовж двох наступних століть паралельно з духовною хоровою музикою продовжує розвиватися світський напрям. Зокрема, у XIX столітті почали з'являтися музично-драматичні та хорові гуртки, хорові товариства, до діяльності яких долучалися М. Лисенко, А. Вахнянин, М. Вербицький, І. Лаврівський, І. Воробкевич, Ф. Колесса, інші композитори. Характерним культурним явищем цього періоду стали «хорові мандрівки» Україною світських камерних хорових колективів, серед яких — хор Київського університету під орудою М. Лисенка, Одеський хоровий колектив при «Товаристві аматорів музики» тощо.

Здійснений історичний огляд дає підстави констатувати: протягом тривалого періоду розвитку європейської культури, часткою якої є й культура України, камерне хорове виконавство безперечно існувало, хоча ніколи не претендувало на статус музичного мейнстріму.

Підрозділ 2.2 «Камерно-хорове виконавство в епоху великих хорів (перша половина XX століття)» містить ретроспективний огляд періоду, впродовж якого камерно-хоровий рух не відігравав домінуючої ролі в тогочасному культурно-мистецькому соціумі — цю функцію виконував великий хор як своєрідний рупор, «голос народних мас» та «виразник епохальних ідей». Втім, різні форми камерно-хорового виконавства безумовно існували як такі. Зокрема, на початку XX століття у рідній ще не перерваної радянською владою традиції церковного співу функціонували храмові аматорські та професійні хорові колективи. Згодом духовна хорова практика підтримується й інтенсифікується з виникненням української автокефальної церкви, а з 1930-х років продовжує існування в межах діаспори.

На теренах України, на тлі бурхливого розквіту великих хорів, камерно-хоровий рух продовжує існувати й у 1920–1930-ті роки. Його найбільш

масовим проявом стають самодіяльні хорові гуртки — особлива форма камерно-хорового виконавства, що утверджується вже в перші пореволюційні роки. Паралельно існують і значно менш поширені концертні камерні хорові колективи, за своїм складом ближчі до вокальних ансамблів (про що нерідко свідчать їхні назви). У числі найвідоміших — Ансамбль, створений і керований Я. Степовим (1919–1924; згодом — Державний вокальний квартет імені Я. Степового); «Євоканс» (створений у 1929 р., керівник — Є. Шейнін); «Жінхоранс» (заснований у 1930-ті роки В. Верховинцем); «Жінвоканс» (засновник і художній керівник М. Міць).

У *підрозділі 2.3 «Камерність як мейнстрим українського хорового мистецтва другої половини ХХ — початку ХХІ століття»* презентовано період музичної історії, протягом якого в Україні, згідно зі зміною руху «суспільно-історичного маятника», активно виходять на концертну естраду й утверджують свій потенціал камерні хори.

Музичне життя України помітно збагатилося з появою нових колективів: Камерний хор під керівництвом В. Іконника (м. Київ), Камерний хор Харківської філармонії (керівник В. Палкін, м. Харків), Камерний хор «Відродження» (керівник М. Юрченко, м. Київ), Камерний хор «Кантус» (керівник Е. Сокач, м. Ужгород), Жіночий хор «Павана» Інституту мистецтв Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (керівник Л. Байда, м. Київ), Камерний хор «Гомін» (керівник О. Цигилик, м. Львів), Камерний хор «Оранта» (керівник В. Мойсіюк, м. Луцьк), Камерний хор «Київ» (керівник М. Гобдич, м. Київ), Камерний хор «Канон» (керівник Є. Валовенко, м. Черкаси), Камерний хор «Хрещатик» (керівник Л. Бухонська, м. Київ), Чернігівський камерний хор (керівник Л. Боднарук, м. Чернігів) та ін.

Яскравий сплеск камерно-хорового виконавства у другій половині ХХ століття був підготовлений і «спровокований» наступними чинниками: активізацією в українському музичному мистецтві початку 1960-х років тенденцій, пов'язаних із національним самоствердженням, а відтак — поверненням до малого складу хору згідно з національною традицією; концентрацією на внутрішньому світі людини на протигагу ідеї масовості; ускладненням та концептуальним збагаченням хорового репертуару; виконавським прикладом гастролуючих камерних колективів із США та республік Прибалтики.

Камерно-хорові колективи зазвичай функціонують в умовах тісної співпраці з сучасними українськими композиторами і великою мірою сприяють популяризації української музики як в межах України, так і за кордоном. Взаємодія композиторської та виконавської творчості призвела до народження в надрах хорового мистецтва самостійної жанрової гілки — *камерної хорової музики* з відповідною жанровою специфікою.

Межа ХХ–ХХІ століть позначена активізацією хорового фестивального руху — безпрецедентного явища в історії музики, ознаменованого започаткуванням таких значущих для українського музичного життя проєктів, як міжнародний хоровий фестиваль «Золотоверхий Київ» (1997), конкурс-фестиваль імені Павла Муравського (2010), Харківський міжнародний хоровий

фестиваль імені В'ячеслава Палкіна (2020), численні міжнародні фестивалі духовної музики.

Розділ 3 «Розвиток камерно-хорового виконавства в Україні (творчість провідних колективів)» присвячений висвітленню історії створення та аналізу творчої діяльності трьох провідних камерних хорових колективів України — Київського камерного хору, Камерного хору «Київ» та Камерного хору «Хрещатик». Векторні акценти творчості кожного колективу характеризують і символізують три відповідні ключові етапи еволюції камерно-хорового руху в Україні: стадію формування, період розквіту та сучасний етап, з характерними для нього тенденціями розвитку хорового мистецтва.

У *підрозділі 3.1 «Київський камерний хор Віктора Іконника: становлення українського камерно-хорового виконавства»* розглянуто діяльність першого камерного хору в Україні, чия творчість заклала підвалини вітчизняного камерно-хорового стилю.

Фундатор колективу Віктор Іконник (1929–2000) — продовжувач традицій Костянтина Пігрова, яскравого представника одеської хорової школи. У її «творчій лабораторії» сформувалися естетичні уподобання та основні принципи методики роботи з хором, яким В. Іконник залишався вірним усе життя: професійна вимогливість до себе й до учасників хору, високий виконавський рівень, пріоритетне значення у репертуарі хору акапельних творів, пильна увага до чистоти інтонування, вертикального й горизонтального строю, важливість співу кожного з хористів по партитурі, а не по окремо виписаній партії.

Створений В. Іконником 1964 року аматорський колектив великою мірою стимульований прикладом американського хору Роберта Шоу, продемонстрував нові для тогочасного хорового виконавства позиції: яскраво виражену орієнтацію на складні в інтонаційному і фактурному відношенні твори, різноманітний та ексклюзивний на той час репертуар, основу якого складала старовинна музика Ренесансу і Бароко, що виконувалася мовою оригіналу. Велика заслуга хору В. Іконника — відкриття перлин вітчизняної класики: забутих творів М. Дилецького, Д. Бортнянського, М. Березовського, А. Веделя, К. Стеценка, які до того ж були реставровані самим диригентом.

Колектив був першим інтерпретатором хорових творів Б. Лятошинського, за запис і виконання яких йому було присвоєне ім'я видатного композитора, а також присуджено Національну премію імені Т. Г. Шевченка (1982). Хором В. Іконника започаткована традиція співпраці з сучасними композиторами (особливо молодими), здійснені численні прем'єри хорових опусів.

Однією з новацій диригента стала практика розміщення хористів на сцені квартетами, що забезпечувало об'ємність, стереофонічність звучання. Для опанування співаками хору складних поліфонічних партитур В. Іконником був розроблений метод «мотивного інтонування», сутність якого полягала у виокремленні «вузлових інтонацій» твору, детальному аналізі логіки розгортання хорової тканини. Віртуозна презентація поліфонічних творів різних епох — свого роду творча «візитівка» колективу.

Підрозділ 3.2 «Творча діяльність Муниципального академічного камерного хору «Київ»: період розквіту камерно-хорового руху в Україні» містить аналіз виконавської діяльності *Муниципального академічного камерного хору «Київ»* під орудою Миколи Гобдича. Творчість цього колективу відображає чільні вектори доби розквіту камерно-хорового руху в Україні — «хорового буму» 1990-х років.

Як професіонал М. Гобдич виховувався на традиціях львівської та київської хорових шкіл: його вчителями були Олег Цигилик, Ігор Циклінський (Дрогобицьке музичне училище); Володимир Чуба, Павло Муравський (Київська консерваторія).

Незмінний очільник хору «Київ» з перших років керівництва колективом мав на меті відродження національної духовної хорової музики. Здійснені у зазначеному напрямку масштабні проекти — «П'ять століть української духовної музики», «Тисяча років української духовної музики» — увібрали в себе твори гігантського часового періоду й відповідно, величезного стильового та жанрового діапазону. У складному комплексі вони з повним правом можуть бути названі антологією української хорової музики. Показово, що виконання частини творів виявилось можливим завдяки дослідницько-пошуковій та редакторській роботі М. Гобдича. На базі колективу створені фонотека та хорова бібліотека (серія нотних видань «Бібліотека хору «Київ»»), з метою відродження та збереження історичних перлин вітчизняної хорової музики. Разом з тим хор активно продовжує започатковану В. Іконником традицію регулярної співпраці з сучасними українськими композиторами.

Найсуттєвіший напрям діяльності хору «Київ» і характерна риса кульмінаційного періоду розвитку камерно-хорового мистецтва в цілому — активна популяризація кращих зразків української хорової музики за кордоном.

Підрозділ 3.3 «Новітні тенденції розвитку українського камерно-хорового виконавства: Академічний камерний хор «Хрещатик» присвячений третьому колективу, у творчій діяльності якого яскраво віддзеркалюються сучасні тенденції розвитку вітчизняного камерно-хорового виконавства.

Засновниця і перша диригентка камерного хору «Хрещатик» Лариса Бухонська (1944–2021) — представниця київської хорової школи, продовжувачка традицій Павла Муравського. Під час навчання у Київській консерваторії музично-естетичні вподобання диригентки формувалися також під впливом Михайла Канерштейна, викладача класу оперно-симфонічного диригування. Наслідком цього впливу стала стійка творча позиція мисткині: її своєрідне естетичне кредо — підвищена чутливість до тембрової палітри виконуваних творів, сонорно-тембральне експериментаторство, що цілком узгоджувалося з проповідуваним П. Муравським принципом не виконувати твори різних авторів та стилів однаковим тембром.

«Лабораторія» тембрових експериментів та пошуків Л. Бухонської — створений 1994 року хор «Хрещатик». За її керівництва провідними репертуарними напрямами колективу стали духовні та світські твори минулого і сучасності. Виконавська діяльність хору переважно націлена на участь

у загальній справі відродження кращих зразків старовинної вітчизняної духовної хорової музики. З перших кроків і до сьогодні «Хрещатик» активно продовжує традицію плідної співпраці з сучасними композиторами, регулярно здійснює прем'єри нових творів.

На певному етапі функціонування хору «Хрещатик» (починаючи приблизно з 2006 р.) його творча діяльність дедалі більше спрямовується в бік посилення видовищного начала, театралізації, елементів шоу. Саме ця лінія визначається в діяльності колективу як провідна. Вже за керівництва Павла Струця (з 2007 р.) колектив зробив суттєвий внесок у процес народження нової жанрової течії — хорового театру. Серед здійснених у зазначеному річчї проєктів — «Річний сонцеворот українського обрядового співу» (у чотирьох частинах): «Небо і Земля» (колядки і щедрівки), «Діва-Весно» (веснянки), «Купальський Бог» (купальські пісні) та «Весільний хліб» (обжинкові та весільні пісні); «Романс для коханої»; «Чекай мене»; «Кафе-шантан Хрещатик»; «Ave Maria — Пречиста і непорочна»; «Намісто красних пісень»; «Шлягери звідусіль» тощо.

Репертуар колективу характеризується надзвичайною жанровою та стильовою широтою.

ВИСНОВКИ

Дослідження витоків, динаміки розвитку та характерних особливостей камерно-хорового виконавства в культурному соціумі України другої половини ХХ — початку ХХІ століття дозволяє дійти таких висновків.

1. У процесі висвітлення історії поняття «камерність» виявлено асинхронність феномену камерного хорового виконавства і набагато молодшого за нього визначення «камерний хор». Аналіз специфічних рис камерного хорового колективу, у порівнянні з великим хором (верхній поріг порівняння) та вокальним ансамблем (нижній поріг порівняння), здійснений за такими класифікаційними ознаками, як кількісний склад (чільний параметр порівняння, що визначає всі інші типологічні особливості камерного хору), якісний склад, ступінь мобільності колективу, звукові й темброві можливості, репертуарний діапазон — став основою авторського визначення поняття «камерний хоровий колектив» (камерний хор).

Камерний хор — мішаний або однорідний вокальний колектив кількістю від 12 до 40 виконавців, що характеризується високою професійною компетентністю кожного співака, широкими сонорно-тембральними можливостями, великим звуковим, агогічним та динамічним потенціалом, можливістю тонкого нюансування, гнучкістю та мобільністю колективу (можливість сценічної динаміки), широким жанрово-стильовим репертуарним діапазоном, поліфункціональністю (концертна, богослужбова, навчальна сфери).

2. Історія камерного хорового мистецтва в Україні складається з ряду етапів. Проаналізовано наявний історико-фактологічний матеріал, що стосується функціонування камерних хорів на українських теренах, починаючи з доби Середньовіччя й до початку ХХ століття. Розглянуто особливості

побутування камерних хорових колективів від періоду зламу історичних традицій хорового співу (з утвердженням в Україні радянської влади) до середини ХХ століття. З'ясовано, що протягом зазначеного періоду камерно-хорове виконавство функціонувало «в історичній тіні», на тлі бурхливого розквіту великих хорів — «рупору народу», а насправді — домінуючої ідеології. Камерні хори існували на початку ХХ століття як музична складова храмової служби, а пізніше, у пореволюційні роки — як базовий компонент вокальної самодіяльності. Відомі також факти існування у 1920–1930-ті роки окремих концертуючих хорових колективів невеликого складу (Ансамбль під керівництвом Я. Степового — 1919–1924 роки; створений 1929 року під орудою Є. Шейніна «Євоканс»; «Жінхоранс», що його заснував у 1930-ті роки В. Верховинець тощо).

3. На основі документальних свідчень, архівних даних та інформації з періодичних джерел простежена динаміка розвитку камерного хорового руху в добу його утвердження як самостійної гілки українського хорового мистецтва. Доведено, що період так званого «хорового буму» на зламі ХХ–ХХІ століть був викликаний рядом суспільно-історичних чинників: сплеском в українському суспільстві ідей національного самоствердження в 1960-ті роки, а відтак — відродженням давніх традицій хорового співу, історично пов'язаного з малим складом; посиленням у світовій колективній свідомості антагоністичної по відношенню до ідеї масовості концепції «психологізму», що передбачала зосередження уваги на внутрішньому «Я»; урізноманітненням і розширенням репертуарного діапазону; ускладненням стилістики хорових творів; потужним впливом концертного репертуару та виконавських методів камерних хорових колективів із США та прибалтійських республік СРСР.

4. Період розквіту камерно-хорового виконавства в Україні характеризується концертною діяльністю колективів високого професійного рівня, які плідно співпрацюють із сучасними композиторами, виконуючи популяризаторську місію як у межах країни, так і за кордоном. Взаємодія композиторської та виконавської творчості призвела до народження у надрах вокально-хорового мистецтва самостійної жанрової гілки — *камерної хорової музики*, з відповідною жанровою специфікою. Цей період відзначений посиленням хорового фестивального руху; найяскравіші творчі події — міжнародний хоровий фестиваль «Золотоверхий Київ» (від 1997), конкурс-фестиваль імені Павла Муравського (перший — 2010), Харківський міжнародний хоровий фестиваль імені В'ячеслава Палкіна (2020), численні міжнародні фестивалі духовної музики.

5. Детально проаналізовано історію створення та основні віхи творчої діяльності трьох провідних камерних хорових колективів України: Київського камерного хору під керівництвом Віктора Іконника (нині — «Лятошинський капела»), Камерного хору «Київ» під орудою Миколи Гобдича та Камерного хору «Хрещатик» (засновниця Лариса Бухонська, нинішній керівник Павло Струць). Вибір зазначених хорових колективів мотивований наміром продемонструвати на прикладі їхньої творчості найважливіші етапи розвитку вітчизняного камерно-хорового руху: зародження, розквіт та сучасні тенденції.

Біля витоків руху стояв організований Віктором Іконником (1929–2000) *Київський камерний хор*. Його фундатор і керівник — учень К. Пігрова, представник одеської хорової школи. Творче кредо В. Іконника — професійна вимогливість, пріоритетне значення у репертуарі акапельних хорових творів, пильна увага до чистоти інтонування, вертикального й горизонтального строю, важливість співу хористів по партитурі, а не по окремо виписаній партії. Колектив заклав підвалини вітчизняного камерно-хорового виконавства, визначивши на майбутнє чільні принципи та вектори творчої діяльності: орієнтація на значно складніший в інтонаційному й фактурному відношенні, більш різноманітний хоровий репертуар (основа — старовинна музика Ренесансу і Бароко); реставрація та виконання забутих духовних творів вітчизняних класиків: М. Дилецького, Д. Бортнянського, М. Березовського, А. Веделя, К. Стеценка; прем'єрне виконання хорових творів сучасних українських композиторів (зокрема Б. Лятошинського); нетрадиційний підхід до звуку — розташування хору квартетами, що забезпечувало об'ємність, стереофонічність звучання.

Період «камерно-хорового буму» яскраво ілюструє творчість *Муниципального академічного камерного хору «Київ»* під орудою Миколи Гобдича. Основні вектори виконавської діяльності колективу (відродження української духовної та сучасної хорової музики, популяризація національної хорової культури за кордоном) віддзеркалюють найсуттєвіші тенденції кульмінаційного етапу розвитку камерно-хорового виконавства. Реалізовані М. Гобдичем проекти «П'ять століть української духовної музики» та «Тисяча років української духовної музики» без сумніву можуть бути названі антологією вітчизняного хорового мистецтва. Ефективне функціонування колективу забезпечує розвинена інфраструктура: хор має власну фонотеку (співпраця з провідними рекординговими фірмами) та бібліотеку хорових партитур, що стала основою серії видань «Бібліотека хору “Київ”».

Творчий шлях *хору «Хрещатик»* яскраво ілюструє сучасні тенденції розвитку вітчизняного камерно-хорового виконавства. Засновниця колективу Лариса Бухонська (1944–2021) — учениця П. Муравського та М. Канерштейна, продовжила традиції київської хорової школи. Формування її творчої особистості під впливом поважних професорів сприяло подальшому поєднанню у власній діяльності мисткині вокального та інструментального підходів. Естетичні принципи диригентки — екстраполяція у вокально-хорове виконавство кращих надбань симфонічної та камерно-інструментальної музики, підвищена чутливість до тембрової палітри творів. Знаковим «трендом» колективу з роками стало посилення видовищного начала, тенденція до театралізації. Прикладами є проекти «Річний сонцеворот українського обрядового співу»: «Небо і Земля» (колядки і щедрівки), «Діва-Весно» (веснянки), «Купальський Бог» (купальські пісні) та «Весільний хліб» (обжинкові та весільні пісні); «Романс для коханої»; «Кафе-шантан Хрещатик»; «Ave Maria — Пречиста і непорочна»; «Намисто красних пісень» та ін.

Таким чином, у дисертації відтворено чільні етапи та визначено специфіку функціонування камерного хорового виконавства у повному

комплексі компонентів та в культурному соціумі України другої половини ХХ — початку ХХІ століття, обґрунтовано його суттєвий вплив на процеси загальнокультурного розвитку країни.

Дослідницькі перспективи вбачаються у розробці класифікації камерних хорових колективів (упродовж музичної історії такого роду хори ставали об'єктом найрізноманітніших термінологічних та жанрово-стильових характеристик, далеко не кожна з яких на сьогодні є актуальною). Подальшого дослідження потребують регіональний аспект камерного хорового виконавства та феномен взаємовпливу композиторської й виконавської творчості у сфері камерної хорової музики, зокрема на сучасному етапі.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових виданнях, затверджених МОН України як фахові у галузі «Мистецтвознавство»

1. Сіраш А. В. Реформаторські тенденції у творчості Віктора Іконника // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : зб. наук. праць. Київ, 2017. Вип. 120 : Історія музики: проблеми, процеси, персони. С. 291–304.
2. Сіраш А. В. Камерне хорове мистецтво України: етап становлення // Наукові збірки Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка : зб. статей. Львів, 2017. Вип. 41 : Музикознавчий універсум. С. 237–247.
3. Сіраш А. В. Становлення репертуарної концепції камерного хору «Київ» (за архівними матеріалами) // Українське музикознавство : наук.-метод. зб. / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Київ, 2018. Вип. 44. С. 76–86.
4. Сіраш А. В. Віктор Іконник: від експерименту до традиції // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журнал. Київ, 2020. № 1 (46). С. 113–125.

Статті в наукових іноземних виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних

5. Сіраш А. В. Академічний камерний хор «Хрещатик»: «Хорове Євангеліє» від Павла Муравського у творчій практиці Лариси Бухонської // KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2022. № 8 (52). С. 68–74.

Наукові праці апробаційного характеру

6. Сіраш А. В. Ораторія Є. Станковича «Нехай прийде Царство Твоє»: до питання виконавської інтерпретації // Культурно-мистецькі обрії: зб. наук.

праць Міжнародної заочної науково-теоретичної конференції (Київ, 4 лютого 2016 р.) / Національна академія керівних кадрів культури і мистецтва. Київ, 2016. Ч. 1. С. 98–100.

7. Сіраш А. В. Реформаторські тенденції у творчості Віктора Іконника (з історії вітчизняного камерного хорового виконавства) // Культурно-мистецькі обрії : зб. наук. праць Міжнародної заочної науково-теоретичної конференції (Київ, 25 листопада 2016 р.) / Національна академія керівних кадрів культури і мистецтва. Київ, 2016. Вип. 2. С. 51–53.

8. Сіраш А. В. Камерне хорове мистецтво України: до питання про соціокультурні фактори розвитку // Музикознавчий універсум молодих : тези Міжнар. наук. конф. (Львів, 1–2 березня, 2017 р.) / Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка. Львів : Т. Тетюк, 2017. С. 131–133.

9. Сіраш А. В. Репертуарна політика камерних хорів у культурному просторі незалежної України (за матеріалами архіву муніципального камерного хору «Київ») // Регіональні культурні, мистецькі та освітні практики : матеріали V Міжнар. електронної наук.-практ. конф. (Переяслав-Хмельницький, 14–15 березня 2018 р.) / Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди. Ніжин : Лисенко М. М., 2018. С. 73–74.

10. Сіраш А. В. Духовна хорова музика сучасних композиторів (на прикладі творів Є. Станковича) // Хорове мистецтво України та його подвижники : матеріали VII Міжнар. наук. інтернет-конф. (Дрогобич, 19 жовтня 2018 р.) / Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич, 2018. С. 56–63.

11. Сіраш А. В. З історії камерного хорового виконавства в Україні (Академічний камерний хор «Хрещатик» : період становлення) // Сучасне музичне мистецтво як соціокультурне явище : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Дніпро, 6–7 квітня 2020 р.) / Дніпропетровська академія музики імені М. І. Глінки. Дніпро : Грані, 2020. С. 24–26.

АНОТАЦІЯ

Сіраш А. В. Камерне хорове виконавство в соціокультурному просторі України (друга половина ХХ — початок ХХІ століття). — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 «Музичне мистецтво». — Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Міністерство культури та інформаційної політики України. Київ, 2024.

У дисертації виявлено специфіку функціонування камерного хорового мистецтва в культурному соціумі України другої половини ХХ — початку ХХІ століття, розкрито вплив цієї самобутньої гілки вокального виконавства на процеси загальнокультурного розвитку України в зазначений період.

Здійснено типологічний аналіз камерного хору як мистецького феномену. На основі поняття камерності як своєрідного жанрового орієнтиру, виявлено атрибутивні ознаки камерного хорового колективу шляхом компаративного

зіставлення з традиційним великим хором та вокальним ансамблем. Специфічні риси камерного хору визначено за критеріями порівняння (класифікаційними ознаками): *кількісний склад* (базовий компаративний параметр, що фактично визначає типологію камерного хору), *якісний склад*, *ступінь мобільності колективу*, *звукові й темброві можливості*, *репертуарний діапазон*. На базі компаративного аналізу типологічних рис камерного хору сформовано дефініцію, відповідно до якої камерним хором вважається мішаний або однорідний вокальний колектив від 12 до 40 виконавців, що характеризується високою професійною компетентністю кожного співака, широкими сонорно-тембральними можливостями, великим звуковим, агогічним та динамічним потенціалом, можливостями витонченого нюансування, гнучкістю й мобільністю (що забезпечує можливість сценічної динаміки), широким жанрово-стильовим репертуарним діапазоном, різноманітністю сфер функціонування.

Увагу приділено питанню генези камерно-хорового виконавства. Специфіку функціонування цього мистецького явища досліджено в контексті асинхронності феномену камерного хору та відповідного йому терміну: попри тривалу історію фактичного побутування невеликих за складом хорових колективів, спеціальний термін для них виник приблизно шість десятиліть тому і є значно молодшим за терміни «камерна музика» і «камерний оркестр», що виникли ще за доби Бароко.

Виявлено особливості поширення та побутування камерних хорів на теренах України в період від Середньовіччя до початку ХХ століття. Проаналізовано історико-фактологічний матеріал щодо творчої діяльності камерних хорових колективів протягом першої половини ХХ століття — періоду їх існування в умовах домінування великих хорів, мистецький потенціал яких експлуатувався як потужний ідеологічно-агітаційний інструмент, з метою пропаганди певних соціальних доктрин. Розглянуто і диференційовано форми побутування камерних хорів: як музичної складової храмової відправи на початку ХХ століття (до радикального зламу історичних традицій вітчизняного хорового співу з утвердженням в Україні радянської влади); як базовий компонент вокальної самодіяльності у пореволюційні роки; як окремі виконавські колективи малого складу (серед них — Ансамбль під керівництвом Я. Степового, 1919–1924; «Євоканс» під орудою Є. Шейніна, 1929; «Жінхоранс», створений В. Верховинцем у 1930-ті роки).

У дисертації висвітлено період утвердження камерно-хорового виконавства як самобутньої галузі вітчизняного хорового мистецтва (від середини 1960-х років до сьогодення). Виокремлено соціокультурні чинники його трансформації у «мейнстрім»: активізація в українському суспільстві на початку 1960-х років тенденцій, пов'язаних з ідеєю національного самоствердження (що стимулювало відродження вітчизняних традицій співу в хорах малого складу); посилення у світовому культурному дискурсі тенденцій психологізму та зосередженості на внутрішньому світі (на протизагу попередньо домінантній концепції масовості); ускладнення, урізноманітнення і концептуальне збагачення музичного мовлення й стилістики

хорової музики; вплив виконавського прикладу та методики роботи з хором камерних колективів зі США і республік Прибалтики.

Репрезентовано явища, специфічні саме для камерно-хорового виконавства. Зокрема, розкрито питання дихотомії аматорства і професіоналізму в середовищі вітчизняного хорового мистецтва — знакового феномену «епохи камерних хорів». Виявлено парадоксальне поєднання у провідних камерних хорових колективах України високого рівня професійної підготовленості й аматорського статусу. Також акцентовано увагу на жанровому аспекті камерно-хорового репертуару, формуванні в середовищі хорового мистецтва специфічного жанрового відгалуження — камерної хорової музики; простежено виникнення хорового театру, стимульованого саме творчою діяльністю камерних хорів. Підкреслено посилення у зазначений період хорового фестивального руху (з 1997 року — міжнародний хоровий фестиваль «Золотоверхий Київ», з 2010-го — конкурс-фестиваль імені Павла Муравського, з 2020-го — Харківський міжнародний хоровий фестиваль імені В'ячеслава Палкіна).

Для аргументації описаних загальних соціокультурних і суто мистецьких тенденцій у період посилення камерно-хорового руху в Україні (друга половина ХХ — початок ХХІ століття) докладно проаналізовано історію створення й основні віхи творчої діяльності трьох провідних камерних хорових колективів України: Київського камерного хору під керівництвом В. Іконника (нині «Лятошинський капела»), Камерного хору «Київ» під орудою М. Гобдича та Камерного хору «Хрещатик» (засновниця Л. Бухонська, нинішній керівник П. Струць). На прикладі їхньої творчості продемонстровано найсуттєвіші етапи розвитку вітчизняного камерно-хорового руху: зародження, розквіт, сучасний стан (характерні тенденції).

Дисертація являє собою перше в українському мистецтвознавстві системне дослідження, присвячене феномену камерно-хорового виконавства в Україні. Вперше проаналізовано й систематизовано типологічні риси камерного хору; запропоновано визначення камерного хорового колективу; окреслено й охарактеризовано ключові віхи розвитку вітчизняного камерно-хорового виконавства.

Презентовані в дисертаційній роботі дослідницькі напрацювання дають панорамне уявлення про витоки і розвиток камерного хорового руху в Україні. Історичний аспект дослідження дає змогу використовувати його матеріали як додатковий ресурс у навчальних курсах «Історія української культури», «Історія української музики», «Хорознавство», у спеціальному курсі «Історія вітчизняного хорового мистецтва» тощо.

Ключові слова: камерно-хорове виконавство, камерно-хоровий рух, камерний хор, камерність, ансамбль, репертуарна політика, репертуарна концепція.

SUMMARY

Sirash A. V. Chamber Choir Performance in Social and Cultural Space of Ukraine (the second half of the 20th — beginning of the 21st century). — The qualification scientific work presented as manuscript.

The Dissertation for Candidate's Degree (PhD) Specialty 17.00.03 "Musical Art". — Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, The Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. Kyiv, 2024.

The specificity of functioning of chamber choral art in Ukrainian cultural socium of the second part of the 20th — beginning of the 21st century is considered in the thesis. The impact of this unique branch of vocal performance on the processes of general cultural development of the period in question is revealed.

The typological analysis of a chamber choir as an art phenomenon is made. A chamber choir's attributive characteristics are identified by its comparison with a large choir and a vocal ensemble on the base of the conception of "chamber". The analysis of specific features of a chamber choir is made with the help of the following criteria: quantitative composition, qualitative composition, the degree of a collective's mobility, sound and timbre capabilities, repertoire. The following definition of a chamber choir is formed: a chamber choir is a mixed or homogeneous vocal collective 12 to 40 performers; it's characterized by high professional competence of each of the singers, large timbral capabilities, broad sonoric, agogic and dynamic range, ability to nuance, flexibility and mobility on the stage, repertoire variety by style and genre, diversity of the spheres of operation.

Attention is also paid to the question of genesis of chamber choir performance art. Despite of several-century-history of small choirs' actual existence, the specific name for them appeared circa six decades ago. It is much younger, than the terms "chamber music" and "chamber orchestra" which appeared in the baroque era.

The specifics of chamber choirs' spread and functioning in the territory of Ukraine from the Middle-Ages to the beginning of the 20th century is considered. The historical and factologic material, concerning chamber choirs' creative activities during the first half of the 20th century is analyzed. It was the time of their existence in the conditions of predominance of so called «large» choirs'. Chamber choirs existed as a musical component of the Temple Service at the beginning of the 20th century; then — as a basic component of vocal amateur performance after the October revolution. There also were small concert collectives. Among them: Ya. Stepovyi Ensemble (1919–1924), "Yevokans" (a syllabic abbreviation; literally means: Jewish Vocal Ensemble, conductor — Ye. Sheinin (1929), "Zhinvokans" (literally means: Women's Vocal Ensemble, conductor — V. Verkhovynets, 1930^s).

The period of chamber choirs' approval as an independent branch of the national choral art (from the middle of 1960^s up to now) is studied in the thesis. The following social and cultural factors of their transformation into the mainstream are highlighted: activation of the tendencies, connected to the idea of national self-assertion in the 1960^s' Ukrainian society (the circumstances that triggered the renaissance of the national tradition of singing in small choirs); increased tendencies of psychologism and concentration on the inner world contrary to the conception of

mass that prevailed earlier on; growing sophistication, diversity and conceptual richness of language and style of choir music; the impact of performance practice and working methods of touring chamber choir collectives from the USA and Baltic republics.

The phenomena, characteristic namely of chamber choir performing, are described. Notably, the question of the dichotomy of amateurism and professionalism in the sphere of chamber choir performance (a significant phenomenon of the chamber choirs' epoch) is revealed in the study. A paradox combination of high-levelled professionalism and amateur status in the leading Ukrainian chamber choirs is analyzed. The attention is also focused on genre characteristics of chamber choirs' repertoire, and on forming of a specific genre offshoot in the sphere of choir art — the chamber choir music. A choral theatre's appearance, stimulated by creative activity of chamber choirs, is described. The increase of choir festival movement in the period described is accentuated. (Among the most important events are: the organizing of the International Choir Festival "Zolotoverhyi Kyiv" in 1997; of Pavlo Muravskyi Contest-festival in 2010; Vjyacheslav Palkin Kharkiv International Choir Festival in 2020).

The history of creation and the main events of creative activity of the three leading chamber choir collectives is analyzed in detail as a concretizing argumentation of general sociocultural and specifically art tendencies, which took place during the period of Ukrainian chamber choir movement's increase (the second part of the 20th — beginning of the 21st century). They are: Kyiv Chamber Choir, conductor — V. Ikonnik (now — Lyatoshynskyi capella); Chamber choir "Kyiv", conductor — M. Gobdych; Chamber choir "Khreshchatyk" (the founder is L. Bukhonska, current conductor is P. Struts). The main stages of the national chamber choirs' movement are demonstrated on the example of their creative activities: the beginning, the culmination, and the present condition (the characteristic tendencies).

The scientific novelty of the obtained results. The thesis is *the first* fundamental systemic study in Ukrainian art criticism, dedicated to the phenomenon of chamber choir performing. Chamber choir's typological traits are analyzed and systematized there *for the first time*; the definition of chamber choir is represented; key landmarks of the development of chamber choirs performance are characterized;

The practical value of the study. The research findings presented in the dissertation, give a panoramic conception of the origins, development and culmination of chamber choir movement in Ukraine. The historical aspect of the research enables usage of its materials as an additional resource in teaching courses of "The History of Ukrainian Culture", "Ukrainian Music History", "Choir Conducting", in the special course of "The History of Ukrainian Choir Art", etc.

Key words: chamber choir performing, chamber choir movement, chamber choir, the concept of "chamber", ensemble, repertoire policy, repertoire conception.

Підписано до друку 13.05.2024. Формат 60x90 1/16. Папір др. апарат.
Друк офсетний. Облік.-вид. арк. 0,88. Тираж 100. Зам. 223.

Видавець і виготовлювач

Друкарня Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
Адреса: 01015, Київ-15, вул. Лаврська, 9. Тел. (044) 501–50–66

*Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 3953 від 12.01.2011 р.*